

DEMOGRAFINIŲ VEIKSNIŲ POVEIKIS KAIMO GYVYBINGUMUI

Gediminas Kuliešis¹, Lina Pareigienė²

¹ Senior researcher. Lithuanian Institute of Agrarian Economics. V. Kudirkos str. 18-2, 03105, Vilnius. Tel. +370 5 262 2687. E-mail gediminas.kuliesis@laei.lt

² Junior researcher. Tel. +370 5 2617071. E-mail lina.pareigiene@laei.lt

© Aleksandras Stulginskis University, © Lithuanian Institute of Agrarian Economics

Įteikta 2014 02 14; priimta 2014 03 01

Vienas iš postmodernistinio pasaulio bruožų – kaimo nykimas. Kaimas sensta, jame vykdomos veiklos nepopuliarios tarp jaunimo, todėl jaunuoliai emigruoja į miestus, renkasi kitus užsiėmimus, kurie įdomesni, teikiantys didesnes pajamas ir pan. Kaimo gyvybingumas – daugelio šalių politikų susirūpinimo objektas. Jų gyvybingumo potencialas priklauso nuo daugelio veiksnių. Viena iš sričių – demografinis regiono potencialas. Šio straipsnio tikslas – nustatyti regionų gyvybingumo ir demografinių rodiklių sąryšį. Tuo tikslu Lietuvos savivaldybės buvo sugrupuotos į 3 regionus pagal vidaus migracijos saldo ir tokiu būdu suformuotuose regionuose buvo tiriamos demografinių rodiklių reikšmių kitimo tendencijos. Atliktas tyrimas parodė, kad negyvybingi regionai tuo pačiu metu yra ir labiau kaimiški ir juose visų tirtų demografinių rodiklių reikšmės tiriamuoju laikotarpiu buvo blogesnės už mažiau gyvybingų ir gyvybingų regionų atitinkamų rodiklių reikšmes, kas suponuoja skirtingų politikos priemonių regionų socialinei raidai plėtoti politikos priemonių paketą.

Raktiniai žodžiai: demografinių rodiklių sistema, kaimo gyvybingumas, kaimo regionai, viešoji gėrybė.

JEL kodai: Q140, Q180, R110.

1. Įvadas

Mokslinėje literatūroje kaimo gyvybingumo sąvoka dažnai vartojama siekiant apibūdinti kaimą kaip specifinę teritoriją, kuri turi ypatingą reikšmę ne tik konkrečiam regionui, bet ir šaliai apskritai. Kaimo gyvybingumo palaikymas yra platesnis viešasis interesas, kadangi tai susiję su kaimo bendruomenėmis, specifinėmis žemės ūkio praktikomis, tradicijomis, visuomenės poreikiu papildyti miestietišką gyvenimo būdą ir praktikas užtikrinant subalansuotą teritorijų plėtrą. Kaimo socialinė kultūrinė aplinka turi nekonkurentiškumo ir neatskiriamumo bruožų, nes visi norintys gali naudotis kaimo kaip visumos teikiama nauda, o kiekvienas naujas šią naudą gaunantis jos nesumažina.

Socialiniai ir ekonominiai pokyčiai keičia kaimo bendruomenių gyvenimą – veikia kaimo gyvybingumą. Šis klausimas tapo itin opus sumažėjus žemės ūkio sektoriaus įtakai, mažėjant gyventojų skaičiui, infrastruktūros objektams bei užimtumo galimybėms. Kaimo gyvybingumo kaip viešosios gėrybės įvardijimas yra svarbus tuo, kad leidžia pasinaudoti ES teikiama parama per kaimo plėtros programas gauti išteklius žemės ūkio ir kaimo teikiamų viešųjų gėrybių kūrimui – kaimų renovavimui, viešajai infrastruktūrai, mokymams, kaimo verslams ir pan. Viena iš KPP 2007–2013 m. strateginių prioritetų – kaimo gyvybingumo užtikrinimas – tikslui pasiekti

taikomos bendrosios žemės ūkio politikos priemonės, Leader priemonės ir pan. Kaimo gyvybingumui palaikyti tiesiogiai skirtos KPP 3 ir 4 krypčių priemonės. 2008 m. Europos Kaimo plėtros tinklo iniciatyva ekspertų grupė, išanalizavusi 88 nacionalinius ir regioninius KPP, teigė, kad iš 38 priemonių sąrašo, finansuojamo Europos Žemės ūkio Kaimo plėtros fondo, 31 priemonė prisidėjo prie tikslo užtikrinti kaimo vietovių gyvybingumą (European, 2011). Deja ištekliai yra riboti, todėl jų panaudojimo kryptingumas, taip pat ir efektyvumas įgauna ypatingą svarbą.

Kaimo gyvybingumo klausimais diskutuoja mokslininkai, politikai, valdžios atstovai bei kaimo bendruomenės. Įvairių šalių mokslininkai siekia išmatuoti kaimo gyvybingumą ir jo pokyčius.

Viena svarbiausių sričių, tiesiogiai veikiančių kaimo gyvybingumą – demografinė regiono būklė. Įrodyta, kad mažas gyventojų tankumas neigiamai veikia kaimo socialinę ir ekonominę plėtrą, mažina tarpusavio bendravimo tarp žmonių ir įmonių galimybes, didina vienam žmogui tenkančias paslaugų tiekimo išlaidas, brangina valdymą. Gyventojų tankumas atvirkščiai koreliuoja su periferiškumu (atstumu nuo didelių ekonominių centrų). Vietovės, kuriose menkas gyventojų tankumas, yra nutolusios nuo miestų ekonominių centrų, o tai neigiamai veikia tų kaimo vietovių ekonomiką (Koomen, 2011).

Tyrimo objektas – Lietuvos savivaldybės, sugrupuotos į regionus pagal gyvybingumą, **dalykas** – regionų demografinių rodiklių reikšmių kitimas 2005–2012 metais, **tikslas** – nustatyti demografinių procesų poveikį regionų gyvybingumui.

Tyrimui naudojama informacija – Lietuvos statistikos departamento duomenų bazė.

Tyrimo metodika. Atsižvelgiant į tai, kad vienas svarbiausių regiono raidos veiksnių Lietuvoje yra žmonės, jų turimas fizinis, socialinis intelektinis kapitalas, regiono gyvybingumo potencialas vertintas pagal tai, kaip regionas geba pritraukti ar sulaikyti žmogiškuosius išteklius. Todėl klasifikuojant savivaldybes pagal gyvybingumą, jis vertintas pagal vidaus migracijos saldo 2005–2012 metų vidurkį. Preliminarius tyrimai parodė, kad šiems tikslams panaudojus bendrą emigracijos rodiklį (tiek vidaus, tiek tarptautinę) gauti kiek iškreipti rezultatai, kadangi pastaroji vyksta daugiausiai iš regionų, kurie turi didesnius centrinius miestus, kai vidaus migracijos kryptis yra iš savivaldybių, turinčių mažesnius centrinius miestus, į didesnių centrinių miestų savivaldybes. Savivaldybės buvo suskirstytos į grupes pagal reikšmes, kurios buvo apskaičiuotos kiekvienai savivaldybei pagal formulę:

$$P_j = (\sum (m_{ij} / S_{ij})) / 8,$$

čia: P – teritorijos patrauklumo koeficientas, parodantis, kokia dalis konkrečios savivaldybės gyventojų iš jos išvyko ar atvyko 2005–2012 metų laikotarpiu, m – vidaus migracijos saldo, vnt., S – vidutinis metinis gyventojų skaičius, vnt., i – metų indeksas (i = 1, 2, ..., 8 arba 2005 m., 2006 m., ..., 2012 m.), j – savivaldybės indeksas (j = 1, 2, ..., 60), 8 – tyrimo laikotarpis – 8 metai (2005–2012).

Laikyta, kad savivaldybės yra a) gyvybingos, jeigu jose migracijos saldo P yra teigiamas, o likusios savivaldybės, kuriose vidaus migracijos saldo buvo neigiamas išskirtos į dvi vienodas dalis: b) kuriose P mažesnis už vidutinį – vidutinio gyvybin-

gumo ir c) kuriose P didesnis už vidutinį – negyvybingas. Atlikti tyrimai atskleidė glaudų negyvybingų ar mažai gyvybingų regionų ryšį su kaimiškumu. Gyvybingi regionai priskirtini miestieškiešiams.

2. Kaimo gyvybingumas mokslininkų darbuose

Kaimo gyvybingumas yra kompleksas tarpusavyje susijusių dalykų, apimančių socialinę, kultūrinę ir ekonominę dimensijas. Kaimas gyvybingas, kai yra pakankama kritinė masė gyventojų, galinčių palaikyti kaimo papročius, tradicijas ir paveldą, išlaikyti paslaugas ir infrastruktūrą, teikiamą kaimo gyventojams, taip pat gebančių palaikyti įgūdžius ir žinias, kurie suteikia galimybę gyvuoti kaimo kultūrai, palaikyti pakankamai tvirtus socialinius tinklus, galinčius atlaikyti įvairias problemas, su kuriomis susiduria kaimo bendruomenės. Žemė, kraštovaizdis ir jo bruožai, klimatas ir kiti natūralūs resursai formuoja svarbius išteklius ir prisideda prie kaimo gyvybingumo (European, 2010). Kaimo gyvybingumo stiprinimas ar vystymas labiausiai priklauso nuo kompetencijų ugdymo siekiant užtikrinti kaimo gyventojų aktyvų įsitraukimą, todėl labai svarbus kaimo gyvybingumui yra žmogiškasis kapitalas.

Kaimo gyvybingumas bendrąja prasme apibūdinamas kaip ekonominės galimybės, minimalus paslaugų ir infrastruktūros lygis, žmonių gebėjimai ir socialinių tinklų funkcionavimas, kaip vietovės patrauklumas joje gyventi, dirbti ir lankytis. Hart K. ir kiti (2011) ir E. Koomen (2011) kaimo gyvybingumą apibrėžia kaip kaimo vietovių gebėjimą įveikti kylančias problemas (mažėjanti žemės ūkio sektoriaus svarba) ir funkcionuoti kaip sąlyginai nepriklausomam vienetui. J. C. Bureau ir L. P. Mahe (2009) teigia, kad gyvybingumas – tai galimybė kaimo gyventojams turėti prieigą prie priimtino socialinių paslaugų lygio paketo.

Kaimo plėtra susijusi su gyvybingų bendruomenių palaikymu. L. Etuk, M. Keen ir C. Wall (2012) kaimo bendruomenės gyvybingumą apibūdino kaip kaimo bendruomenės narių gebėjimą kartu dirbti ir realizuoti teigiamus socialinius, ekonominius ir aplinkosauginius rezultatus (Etuk, 2012).

Kaimo gyvybingumui „iš vidaus“ analizuoti skirti V. Atkočiūnienės darbai (2008), parengtas modelis, skirtas pačių bendruomenių savo gyvybingumo įvertinimui. Modelis rodo, kad kuo gyvybingesnė bendruomenė, tuo lengviau pritraukti žmones persikelti į ją gyventi bei išlaikyti gyvenančius joje. D. Vidickienė (2008), I. Zykienė ir V. Snieška (2011) savo darbuose analizuoja regionų, kaimo vietovių patrauklumą, kuriuos iš esmės galima vartoti kaip sinonimus kaimo gyvybingumui. Pasak I. Snieškos ir V. Zykienės (2011), regioninis patrauklumas apibrėžiamas kaip regiono turimi išteklių ir gebėjimas juos išlaikyti bei pritraukti naujus. Kiti autoriai šias sąvokas vartoja kaip savaimę suprantamas, kurių turinys nėra diskutuojamas ar kaip kitaip specialiai aprašomas.

Kaimo gyvybingumo sąvoka labai plati ir įvairi, apibūdinanti, kiek tinkama vietovė gyvenimui, ji negali būti pamatuota tiesiogiai vienu rodikliu ir apima daug skirtingų gyvenimo kaimo vietovėse aspektų (Turcanu, 2012). Kaimo gyvybingumą apibrėžiančių rodiklių įvairovė priklauso nuo tyrėjo keliamų tyrimo tikslų. Vieni autoriai naudoja iki 10, kiti kaimo gyvybingumui apibūdinti naudoja 60 ir daugiau rodiklių rinkinius. Naudojamų rodiklių sąrašas yra labai įvairus: prekybos įmonių skaičius, gyvenimo kokybės rodikliai, asmeninės pajamos, socialiniai ryšiai, viešųjų fi-

nansų pasiskirstymas, šeimos pajamos, socialinis, gamtinis, ekonominis kapitalas, socialiniai-ekonominiai šeimų statusai, atstumas iki miesto, viešojo transporto prieinamumas, įgūdžių įgijimo galimybės, muziejų, kultūros centrų, istorinių statinių skaičius, mokymosi visą gyvenimą kultūra, paauglių nėštumas, skurdas ir pan. (Koomen, 2011; Cavaye, 2001; Yust, 2000).

Apžvelgus atliktus darbus kaimo gyvybingumo tema, daroma išvada, kad išskiriami 4 pagrindiniai kaimo gyvybingumą apibūdinantys rodiklių blokai: demografinis, ekonominis, socialinis ir infrastruktūros. Kiek rečiau analizuojamas kultūrinis aspektas, kraštovaizdis. Kalbant apie kaimo gyvybingumą minima ir socialinių ryšių svarba (Koomen, 2011), bendruomenės tapatumas, tačiau paprastai dėl duomenų trūkumo šie kaimo gyvybingumo aspektai nėra analizuojami.

Šiame darbe gyvybingumas apibrėžiamas kaip tam tikros vietovės gebėjimas išlaikyti esamus ir / ar pritraukti naujus žmogiškuosius išteklius. Kaimo gyvybingumas priklauso nuo žmogiškųjų resursų, jų potencialo, galimybių, analizuodami demografinius rodiklius analizuojame realų ekonominį kaimo gyvybingumą. Gali būti sukurta infrastruktūra, sukuriamos darbo vietos ir pan., tačiau jei nebus žmonių, galinčių dirbti, veikti, naudotis, kaimas nebus gyvybingas.

3. Tyrimo rezultatai

Pagal skaičiavimų rezultatus nepatrauklių savivaldybių grupei priskirta 21, vidutinio patrauklumo 22 ir patrauklioms – 17 savivaldybių¹. Savivaldybių grupės toliau straipsnyje vadinamos regionais. Tokiu būdu suformuojame 3 regionus, kurie neturi teritorinio vientisumo, tačiau kuriuos į regionus apjungia vienas požymis – atitinkamas vidaus migracijos saldo dydis, kuris įgalina juos traktuoti kaip 3 savarankiškas visumas.

Labiau patraukliu regionu yra Lietuvos didžiųjų miestų savivaldybės, šių miestų rajonų ir miestų, esančių šalia šių didžiųjų miestų, savivaldybės. Požymiai, kuriais galėtume aprašyti kitus du regionus, nėra tokie akivaizdūs. Daugiau savivaldybių, patekusių į nepatrauklių savivaldybių sąrašą, yra Lietuvos šiaurėje, šiaurės vakaruose.

Regionų demografinėms charakteristikoms apibūdinti pasirinkti 5 pagrindiniai demografiniai rodikliai: kaimo ir miesto gyventojų santykis – kaimiškumas, gyventojų tankumas (gyv./km², parodantys gyventojų teritorinį pasiskirstymą), natūrali gyventojų kaita (gimusių ir mirusių tais pačiais metais žmonių skaičiaus skirtumas, regiono demografinės perspektyvos), demografinis senatvės koeficientas (gyventojų virš 60 m. amžiaus ir iki 15 m. amžiaus santykis – demografinis regiono potencialas)

¹ *Nepatrauklios*: Skuodo, Pakruojo, Akmenės, Pagėgių, Kelmės, Šilalės, Alytaus m., Rietavo, Pasvalio, Jurbarko, Kupiškio, Varėnos, Joniškio, Šakių, Biržų, Radviliškio, Ignalinos, Zarasų, Rokiškio, Telšių, Raseinių;

Vidutinio patrauklumo: Skuodo, Pakruojo, Akmenės, Pagėgių, Kelmės, Šilalės, Alytaus m., Rietavo, Pasvalio, Jurbarko, Kupiškio, Varėnos, Joniškio, Šakių, Biržų, Radviliškio, Ignalinos, Zarasų, Rokiškio, Telšių, Raseinių;

Patrauklios: Šiaulių m., Panevėžio, Kalvarijos, Elektrėnų, Klaipėdos m., Jonavos, Prienų, Kaišiadorių, Trakų, Alytaus, Birštono, Vilniaus m., Palangos m., Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Neringos.

ir regionų „sostinių“ dydis (gyventojų skaičius, parodantis regiono traukos potencialo dydį).

Pastarųjų 5–7 metų laikotarpiu buvo atlikta nemažai tyrimų, susijusių su kaimiškumo sampratos plėtote Lietuvos kaimo tyrimuose (Vidickienė, 2008), kuriuose buvo vadovaujama OECD, kitų autorių siūlomomis kaimiškumo sampratomis ir galimybėmis jas taikyti Lietuvos sąlygomis. Šiame tyrime pasitelkta OECD kaimo regionų skirstymo kaimo samprata, kuri kaimiškumą apibrėžia pagal kaimo ir miestų gyventojų skaičiaus proporcijas regionuose, kuo didesnė kaimo gyventojų dalis regione, tuo regionas kaimiškesnis ir atvirkščiai.

Iš 1 lentelės matyti, kad vidutinė kaimo gyventojų dalis gyvybinguose regionuose tiriamuoju laikotarpiu buvo daugiau kaip 2 kartus didesnė už negyvybingų regionų kaimo gyventojų skaičių. Kaimo gyventojų kitimo proporcijos tarp regionų tiriamuoju laikotarpiu išliko praktiškai nepakitusios. Regiono kaimiškumo rodiklis tampriai susijęs su gyventojų tankumo rodikliu. Natūralu, kad mažėjant bendram gyventojų skaičiui, maždaug proporcingai mažėja ir gyventojų tankumas. Iš tos pačios lentelės matyti, kad dėl įvairių priežasčių nepatrauklių teritorijų gyventojų skaičius net ir būdamas mažiausias ir toliau sparčiausiai mažėja palyginti su kitais regionais.

1 lentelė. Kaimo gyventojų dalies ir gyventojų tankumo rodiklių kitimo dinamika regionuose 2005–2012 metais

Regionų tipas	Vidutinė kaimo gyventojų dalis, proc.	Vidutinis gyventojų tankumas, gyv./km ² .	Vidutinės gyventojų tankumo kitimo tendencijos, proc.*
Gyvybingi	26,2	91,4	– 0,72
Mažiau gyvybingi	30,3	49,5	– 1,92
Negyvybingi	53,9	23,7	– 2,39

* – Procentai apskaičiuoti kaip gyventojų tankumo pokytis 2012 m. lyginant su 2005 m. ir naudojant funkciją „POWER“.

Regiono gyvybingumui, kaip rodo tyrimas, labai didelės reikšmės turi regiono „sostinės“ dydis. Kuo jis didesnis, tuo daugiau jame įvairiausių galimybių, tuo didesnė tikimybė susikurti sau palankias darbo, laisvalaikio, asmeninio gyvenimo perspektyvas. 2 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad vidutinis regiono „sostinės“ gyventojų skaičius gyvybinguose regionuose yra atitinkamai daugiau kaip 6 ir 2 kartus didesnis už negyvybingų ir mažiau gyvybingų regionų „sostinės“ gyventojų skaičių. Bet dar svarbiau yra tai, kad vidutinis metinis „sostinių“ gyventojų skaičius tiriamuoju laikotarpiu sparčiausiai mažėjo būtent negyvybinguose regionuose, o tai reiškia, kad maži miesteliai traukiasi sparčiau už gyvybingų ir didesnių regionų „sostinių“ gyventojų skaičių.

2 lentelė. Regiono „sostinės“ dydis ir jo kitimo dinamika regionuose 2005–2012 metais

Regionų tipas	Vidutinis regiono „sostinės“ gyventojų skaičius, gyv.	Vidutinės regiono „sostinės“ gyventojų skaičius kitimo tendencijos, proc.*
Gyvybingi	75451	– 0,78
Mažiau gyvybingi	37105	– 1,78
Negyvybingi	12212	– 1,97

* – Procentai apskaičiuoti kaip „sostinių“ gyventojų skaičiaus pokytis 2012 m. lyginant su 2005 m. ir naudojant funkciją „POWER“.

Natūrali gyventojų kaita rodo gimusiųjų ir mirusiųjų tais pačiais metais toje pačioje teritorijoje skaičiaus skirtumą. Demografinis senatvės indeksas – tai 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų skaičiaus ir vaikų iki 15 m. amžiaus skaičiaus santykis. Akivaizdu, kad abiejų šių rodiklių reikšmių dydis ir dinamika rodo tiek jaunų žmonių nuostatas dėl gyvenimo viename ar kitame regione perspektyvumo, tiek ir regiono ateities potencialą, kurie yra vieni iš regiono gyvybingumo pagrindų. Remiantis 3 lentelės duomenimis, galima teigti, kad abiejų rodiklių vidutinės metinės reikšmės ir kitimo tendencijos tiriamuoju laikotarpiu buvo labiau nepalankios ir vis blogėjančios negyvybinguose, t. y. kaimiškuose regionuose palyginti su labiau gyvybingais, kas reiškia, kad negyvybingų regionų būklė, būdama blogesnė, toliau blogėja spartesniais tempais už labiau gyvybingų regionų būklę.

3 lentelė. Natūralios gyventojų kaitos ir demografinis senatvės indekso reikšmės ir jų kitimo dinamika regionuose 2005–2012 metais

Regionai	Natūrali gyventojų kaita		Demografinis senatvės indeksas	
	Rodiklio reikšmė, proc.	Kitimo tendencijos, proc.*	Rodiklio reikšmė	Kitimo tendencijos, proc.*
Gyvybingi	– 0,09	1,3	131	2,8
Mažiau gyvybingi	– 0,37	0,0	142	5,2
Negyvybingi	– 0,65	– 10,6	146	5,9

* – Procentai apskaičiuoti kaip šių rodiklių reikšmių pokyčiai 2012 m. reikšmės lyginant su 2005 m. reikšmėmis ir naudojant funkciją „POWER“.

Apibendrinant atliktus tyrimus galima teigti, kad regionų gyvybingumą aprašančių rodiklių reikšmės ir jų kitimo tendencijos tiriamuoju laikotarpiu negyvybinguose regionuose buvo ne tik blogesnės už gyvybingų, bet ir nuolat blogėjančios palyginti su gyvybingais.

Atsižvelgiant į tai, kad kai kurie Lietuvos regionai nyksta natūraliai, o kiti yra tam tikri traukos centrai formuojant regioninę politiką ir rengiant politikos įgyvendinimo priemones, būtina atsižvelgti į regiono gyvybingumą. Gyvybinguose regionuose reikėtų daugiau dėmesio skirti investicijoms į visas sritis: kaimų atnaujinimui, infrastruktūrai, verslams, mažiau gyvybinguose, greičiausiai, reikėtų akcentuoti „minkštas“ priemones, tokias kaip gyventojų pajamų palaikymas, socialinės globos ir socialinės rūpybos tinklo palaikymas ir plėtra (nesusijusi su investicijomis), nes jose kasmet pagyvenusiu, neįgalių gyventojų skaičius nuolat auga. Dabar tiek dabartiniu metu veikiančioje, tiek ir rengiamoje 2014–2020 metų kaimo plėtros programose nuostatų dėl specialių priemonių specifiniams regionams nenumatoma.

4. Išvados

1. Negyvybingų regionų visų tirtų demografinių rodiklių reikšmės tiriamuoju laikotarpiu buvo blogesnės už mažiau gyvybingų ir gyvybingų regionų atitinkamų rodiklių reikšmes.

2. Negyvybingų regionų demografinių rodiklių reikšmės tiriamuoju laikotarpiu blogėjo sparčiau už mažiau gyvybingų ir gyvybingų regionų atitinkamų rodiklių reikšmes.

3. Negyvybingų regionų ekonominio, socialinio, kultūrinio gyvenimo centrai traukiasi daugiau kaip 2 kartus sparčiau už mažiau gyvybingų ir gyvybingų regionų centrus, kas rodo besiantinančias dideles socialines problemas šiuose regionuose jau artimiausiose perspektyvoje.

4. Tyrime nustatytos regionų gyvybingumo kitimo tendencijos suponuoja skirtingų regionų skirtingų plėtros politikos priemonių paketo parengimą ir įgyvendinimą, gyvybinguose regionuose akcentuojant investicijas į kaimų atnaujinimą, infrastruktūrą, verslus; mažiau gyvybinguose, greičiausiai, reikėtų akcentuoti „minkštas“ priemones, tokias kaip gyventojų pajamų palaikymas, socialinės globos ir socialinės rūpybos tinklo palaikymas ir plėtra.

Literatūra

1. Atkočiūnienė, V. (2008). Kaimo vietovės pokyčių valdymas pagal principą „iš apačios į viršų“ // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Nr. 2 (11): 50–62.
2. Bureau, J. C., Mahe, L. P. (2009). CAP reform beyond 2013: An idea for a longer view. – <http://www.notre-europe.eu/media/capreformbeyond2013-bureaumahe-ne-dec08.pdf?pdf=ok> [2013 10 12].
3. Cavaye, J. (2001). Rural Community Development – New Challenges and Enduring Dilemmas <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/132204/2/2001-2-8.pdf> [2013 11 09].
4. Etuk, L., Keen, M., Wall, C. (2012). The Factors Associated with Rural Community Success: A Review of Rural Community Vitality Research. – Oregon: Oregon State University.
5. European network for rural development. (2011). EU rural review: Public goods and rural development. – http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/filedownload.cfm?id=26065290-F2AED77F-BDE0-4DF8472225BE[2013 05 06].
6. European network for rural development. (2010). Thematic Working Group 3 – Public goods and public intervention Conceptual framework on public goods provided through agriculture in the EU. – http://www.groupedebruges.eu/pdf/publicgoods_framework_ENRD.pdf [2012 05 25].
7. Hart, K., Baldock, D. (2011). What Tools for the European Agricultural Policy to Encourage the Provision of Public Goods. – http://www.ieep.eu/assets/835/PG_FINAL.pdf [2013 08 27].
8. Koomen E. (2011). Indicators of rural vitality. A GIS-based analysis of socio-economic development of the rural Netherlands. – Amsterdam: VU University Amsterdam. 32 p.
9. Snieška, I., Zykienė, V. (2011). Fizinės infrastruktūros įtaka regioniniam patrauklumui // *Ekonomika ir vadyba*. Nr. 16: 465–471.
10. Turcanu, L. (2012). Rural Vitality in the Netherlands. – Amsterdam: VU University Amsterdam. 56 p.
11. Vidickienė, D., Melnikienė, R. (2008). Lietuvos kaimiškųjų regionų kaip gyvenamosios vietos patrauklumo įvertinimas // *Žemės ūkio mokslai*. T. 15. Nr. 1: 51–59.
12. Yust, B., L., Memken, J., A. (2000). Housing as an indicator of rural vitality: the methodology. – http://www.housingeducators.org/Journals/H&S_Vol_27_No_1_Housing_as_an_Indicator_of_Rural_Vitality_The_Methodology.pdf [2013 09 21].

IMPACT OF DEMOGRAPHIC FACTORS TO RURAL VITALITY

Gediminas Kuliešis, Lina Pareigienė
Lithuanian Institute of Agrarian Economics

Received 14 02 2014; accepted 01 03 2014

Summary

The vitality of rural regions is a public good, which importance is widely recognized by the scientists all over the Europe. For a variety of reasons regions evolve differently. The vitality of rural areas is the main concern of politicians in many countries, as rural areas are faced with depopulation, rural residents are migrating to the bigger towns and cities for search of jobs, services, amenities, which are difficult to be offered in the rural areas. Regions vitality depends on many factors, one of which is the demographic potential of the region. The article explores the relationship between regions vitality and demographic indicators. The municipalities of Lithuania were divided in 3 regions by indicator of migration in to viable, middle viable, not viable. The meanings and tendencies of demographic indicators were investigated in those regions. An investigation showed that the less viable regions the worse demographic values during the period investigated, which implies the need of different policy measures to be developed for regions of different viability status.

Key words: public goods, rural vitality, rural regions, system of demographic indicators.
JEL codes: Q14, Q18, R11.